

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU • Anamın Kitabı

Varlık Yayınları, 1957-1965 (2 baskı)
Birikim Yayınları, 1980 (1 baskı)

İletişim Yayınları 7 • Y. Kadri Karaosmanoğlu Bütün Eserleri Dizisi 7
ISBN-13: 978-975-470-351-7
© 1983 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1-11. BASKI 1983-2014, İstanbul
12. BASKI 2017, İstanbul

KAPAK Ümit Kıvanç
UYGULAMA Hasan Deniz
DÜZELTİ Sait Kızılırmak
BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3
Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63
CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU

Anamın Kitabı

i l e t i Ő i m

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun annesi İkbâl Hanım.

بنی بودلای بازنه سوند ایند سی ندر، بده ده بیلیوم
کندجین جین ایتمی هچیه سوم و خصوصی هیاتریند سر این
عاصیه ناسه ایده ندرن دایما تیکینمدر. هر خاطر
دفتری بر نخت و شیقه سیدر. کندجیه اهمیت ویرسک کونوزن
ناصل کچیکه قیده لوم کوردوی نیو؟ ~~بکلمه سیدر سیدر سیدر~~
و هچ کیمه صومردن آیت من ~~بدرن~~ ^{دن} ~~سیدر~~ باتقارین
جین ~~ایتمی~~ ~~تایقیر~~ ~~نیو~~؟ ندرن اعدان ایتمی؟ هر انانه
کافی درجه ده ~~ایتمی~~ آقیلا ناسه بر آفتور عذاب
وارد. آنک ایچنیزده، اونیادین روی ایضاح، تفسیر و تادیل
ایتمی ~~سیدر~~ ^{کورد} قلیده بوم بر ازو حالنده در. تامله عالم
اولایانر بو ازو روی دیدرید تلحینه جاسیر. عالم صاحبی
ایسه بریدله ~~جمله~~ بازی باز ندرن ~~جلیتر~~.

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	11
Babamla aram hoş değildi.....	13
Geçmişî özleyiş.....	16
Bir dram.....	18
Oyuncaklarım.....	20
Acı gerçekler.....	24
Annemin utangaçlığı.....	29
Şahende Hanım ve dağ.....	31
Âfet ninem.....	39
Dağdan Mevlevî tekkesine.....	42
İlk kira evinde.....	48
Hakkı amcam.....	52
Babamın hastalığı.....	57
Güzel prenses.....	60
Babamın hocalığı.....	62
London saati.....	64

Şevket ağabeyim.....	66
Babam hayal ve hayalet âleminde	70
Babaannem	72
Aile mezarlığımız	74
Babamın ölümü	75
1898 – 1903 / Annemle başbaşa.....	80
Bir ruh krizi.....	82
Çayırbaşı İlkokulu.....	84
Kabadayılıklarım.....	86
Avareliklerimin sonu	91
Manisa’da mesir bayramı, kiraz yaylaları ve yaz	93
Kiraz yaylaları.....	96
Manisa yazları	101
Annem anlatıyor.....	109
Vakit geçmek bilmiyordu.....	117
Manisa’nın ramazanları.....	118
Erkân-ı Harb zabiti.....	130
Falaka	131
Vehibe Hanım ve “ekmekçi kadın”	137

Önsöz

İnsan kocadıkça çocukluğunu ve ilk gençlik çağını yeniden yaşamaya başlar demişler. Meğer, ne kadar doğru sözmüş bu. Gerçi, ihtiyar adam, hayatının o uzak devirlerine hayalle dönüyor ama, geçmişteki heyecanlarını, sevinç ve acılarını dünkü, bugünkü olayların uyandırdığı duygularmış gibi bütün canlılığını ve sıcaklığını tekrar hissederek. Sanki, elli yıl, altmış yıl ötelerde kalan çocuk, koş a koş a, atlaya atlaya geriye dönüp yıpranmış, aşınmış kalıbının içine giriyor ve orada eski gevrek sesile gülüp ağlamağa başlıyor.

İşte, kaç zaman var ki, ben, hep bu sesi dinler olmuşumdur. Başımdan geçenleri hiç bilmeyen, çektiğim mihnetlerle hiç ilgisi olmayan bu çocuk bana neler söylüyor? Hangi dünyanın yankılarını getiriyor? Anlamaya lüzum görmüyorum. O, içime girdiği andan beri, kendimi ondan ayırt edemiyorum ve kendi derdimi, kendi dünyamı unutup onunla haşır neşir oluyorum. Hattâ, arada bir, bana öyle geliyor ki, çocuğun anlattıkları benim anlatabileceklerimden daha önemli, daha dokunaklıdır ve beş altı yılcağızlık macerasının bazı bölümleri benim altmış yıllık maceramdan daha ibret verici kıssalarla doludur.

Bende bu hâtıraları yazmak ihtiyacı da işte böyle bir sesle uyanmıştır. Bunları, önce, kendim için yazıp saklamak istedim. Çünkü, ne o çocuk, ne anasıyla babası, benim gibi ammenin malı değildir. Kim onların başlarından geçenlerle ilgilenebilir? diye düşündüm. Fakat, yazdıklarımı okuyunca, farkına varmayarak, devlet

düşünü bir aile çevresi içinde bir zavallı çocuğun romanına vücut verdiğimi gördüm. Böyle bir roman, çoktan beri yapmasını arzuladığım bir şeydi. Böyle bir romanla, insanların şimdiye kadar besledikleri bir zannı –çocukluğun en mutlu bir çağ olduğu zannını– kökünden sarsmak istiyordum.

Biz, ızdırap çekmeğe o yaşta başlıyoruz. Çoğumuzun kalbindeki be-
reler o çağla açılmış yaraların izidir. Bu bakımdan denilebilir ki, insanın alinyazısı çocukluğunda yazılmıştır ve hangi yaşa girerse girs-
in, şuurunun altında daima çocuk kalışının sebebi bundadır. Yunan hakimi “Her şeyden ewel kendi kendini tanı!” demiş. Lâkin, insan, şuurunun altına kadar inmeyince kendi kendini nasıl tanıyabilir? Bizim köklerimiz orada değil midir? Kaldı ki “pisikanaliz” sondaları, o söz söylendiği zamanlarda yalnız Kâhinlerin elinde idi. Bugün, onu herkes alıp kullanabilir. Ben de hâtıraları beynimin içinde canlandırmakla, bunu alarak benliğimin dolaşık ve karanlık la-
birentlerine doğru sokulmuş oldum. Böyle bir tecrübeyi kendimden başka kimin üzerinde yapabiliirdim?

Bu benliğimin derinliklerine iniş macerasının hikâyesi elinizde tuttuğunuz kitap hacmi içinde sona ermiyecektir sanırım. Çünkü, ben, hâlâ soluk soluğa derinliklerime doğru inip durmaktayım. Ömrüm vefa ederse, okurlarıma, ikinci bir **Anamın Kitabı**’nda, belki, romanlarımın bütün anahtarını vermiş olacağım.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

BABAMLA ARAM HOŞ DEĞİLDİ

Babamın kütük adı “Abdülkadir”di ama, hemen bütün hemşerileri bunun başındaki Arapça “Abdül” ekini kaldırıp ve “kaf” harfini “gayın”a çevirip ona “Gadir Bey” derlerdi. Hısım akraba, eş dost arasında ise, o sadece “Kadri Bey” diye çağrılırdı. İlk gençlik yıllarında başından geçmiş bir kadın macerasına dair davul zurna ile söylenip çalınan –ve belki hâlâ söylenip çalınmakta devam eden– bir halk türküsünde ise onun kâh Gadir Bey, kâh yalnız Bey ve Beyim olarak anıldığı duyulurdu. Bana gelince, –pek iyi hatırlarım– ne vakit “Sen kimin oğlusun?” sualiyle karşılaştımsa daima “Abdülkadir Bey’in oğluyum” cevabını vermekten şaşmamışımdır.

Bu adı öbürlerinden daha hoş, daha munis bulduğum için mi? Ne gezer! Çocukluğumda babama ait hiçbir şey bana hoş ve munis gelmezdi. Ne adını sanını, ne kalıbını kıyafetini, ne oturup kalkışını, ne yüzünü, ne huyunu, ne de konuşma tarzını beğenirdim. O, yuvarlak ve dazlak kafalı, top

sakallı, tıknaz bir adamdı. Bu üç fizik vasıf ise benim yakışıklı erkek tipinde aradığım vasıfların taban tabana zıddı idi. Ben, büyüyünce uzun boylu, ince endamlı, kaytan bıyıklı bir delikanlı olmak ve hep öyle kalmak emelindeydim. Hele, günün birinde omuzlarım ortasında saçsız bir kafa taşımak felâketine uğrayacağımı, aklımdan bile geçirmek istemezdim.

Bundan başka, babam birçok sözleri koyu bir taşralı şivesiyle söylerdi. Meselâ “rüzgâr” yerine “ürüzgâr”, “şimdi” yerine “hincik”, “kadın” yerine “gadın” ve hattâ “garı” derdi. Bütün bunlar bana, evimizin nezahatini bozan ve zavalı anneciğimi bizim yanımızda küçük düşüren bir sürü çirkin lâkırdılar gibi gelirdi. O böyle konuşurken bir büyük şehirden henüz göçüp yerleştiğimiz bu Anadolu kasabasının sokaklarında uzaktan bile bakmağa alışamadığım kaba saba, kılıksız kıyafetsiz adamlardan biri gûya kapımızdan içeri dalarak bize söğüp saymıya başlamış sanırdım. Halbuki, Kadri Bey, hiç değilse giyim kuşam itibariyle, bu kasaba halkına hiç benzemezdi. Yakası ipek satarlı redingotu, pırl pırl kolalı gömleği ve lüstrin kalos potinleriyle daima herkesten üstün, herkesten ayrı görünürdü. İleri gelen bazı hükümet memurları şöyle dursun, torunu mektep arkadaşım olduğu için birkaç defa kendisine yaklaşmak fırsatını bulduğum Mutasarrıf Paşa bile bu bakımdan babamın yanında külüstür kalırdı.

Bununla beraber ben yine onu beğenmezdim ve onun oğlu olmaktan hiçbir iftihar duymazdım. Zira, yaşımın bütün küçüklüğüne rağmen dışarıdaki Kadri Bey evdeki Kadri Bey’den ne kadar başka bir insan olduğunu sezmekte aslâ güçlük çekmiyordum: Babam, daha sokak kapısından içeri girerken o ipek yakalı redingotunun düğmelerini çözmeye başlar ve geniş bir avluya geçip taşlığa varır varmaz da ayaklarından, iki yanı lâstikli potinlerini sıyıırıp atardı. Bu sıra-

da, bir hizmetçi veya doğrudan doğruya annem onun önüne terliklerini çevirirdi. Nasıl, annem mi? O kibar, o kibirli, o, kendisine “sen” diye hitabedildiği vakit en ağır bir hakarete uğramış gibi yüzü kıpkırmızı kesilen teşrifatlı Hanımefendi, kocası için bu fedakârlığa da mı katlanırdı? Heyhat, evet... Hattâ, Kadri Bey’i, her gün soyup giydiren de o hanımefendiydi.

Lâkin, işin içyüzünü bilenlerce, sanırım, bunda şaşılacak bir şey yoktu. Kadri Bey, benim de bir kâbus gibi hatırladığım uzun, korkunç bir hastalıktan ancak sakat bir adam olarak kurtulabilmişti. Vücudunun bir yanını pek iyi kullanmıyor ve arasına, şuuruyla ilgili birtakım buhranlara uğrayıp kendi üstündeki kontrolünü kaybettiği de oluyordu. Şu halde, zavallı anneciğim böyle bir adamı tek başına veya başka birinin eline nasıl bırakabilirdi? Hem bizim şimdiki evimizde, eskiden olduğu gibi, erkekli dişili bir alay hizmetçi de yoktu. Bütün personelimiz bir aşçı kadınla bir beslemeden ibaretti ve bu yüzden, o hanımefendi yalnız babama bakmakla kalmıyor; sanki kırk yıldır yapmaya alıştığı şeylermiş gibi evin bir nice ağır işlerini de hiç yüksünmeden üstüne almış bulunuyordu. Kadri Bey ise karısının düştüğü bu hale üzölmek şöyle dursun, ona, çok defa, emektar bir dadı kalfa muamelesi etmekten çekinmezdi.

Nitekim, önüne konulan terlikleri ayaklarına geçirip ona, bir “teşekkür ederim” demeğe bile lüzum görmeden ve karısının kendi arkasından bir gölge gibi yürüdüğüünün farkına varmadan, ağır cüssesi altında, oturduğumuz köhne binanın taban tahtalarını gıcırdatarak yatak odasına çekilir giderken olmaya ki, annem ya bize ya eve ait herhangi bir acele iş yüzünden iki dakika gecikmeye dursun; babamın sesi, kuyuya düşmüş bir kimsenin boğuk feryatları halinde derinden derine hemen gürelemeğe başladılar:

“– Hanım, nerde kaldın? hanım, gelsene...”